

Slniečko 3

ROČNÍK 53

NOVEMBER 1998

10. SK

Založené v Matice slovenskej 1. 1927

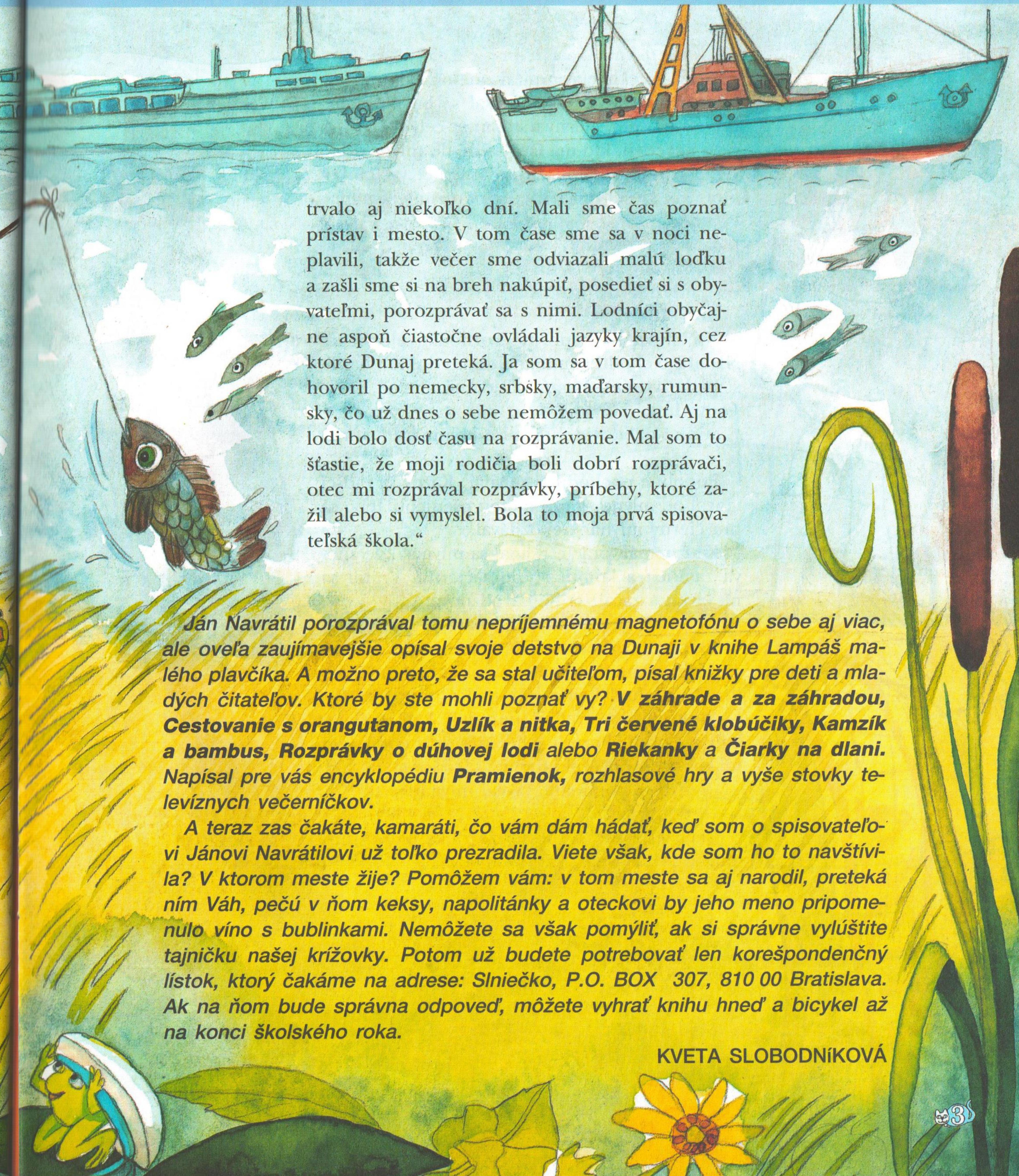
VELKÁ LITERÁRNA SÚŤAŽ

Nedávno som, kamaráti, bola na prechádzke pri Dunaji. Zašla som ďaleko za mesto, kde na malých opustených plážach môžete zbierať ploché kameny a hádzať do vody žabky, ba aj ovlažiť si nohy, ak vás tlačia topánky. Pozorovala som lode a podľa vlajky hálala, ktorému štátu patria. A vtedy som si spomenula na jeden slnečný jesenný deň, keď som bola na návštive u spisovateľa Jána Navrátila. V jeho záhrade práve dozrievali jablká, po zemi sa plazili tekvice s plodmi pozoruhodných tvarov a farieb. No zo všetkého najväčšimi ma zaujalo rozprávanie o jeho detstve, voňajúce diaľkami i neobyčajnými zážitkami:

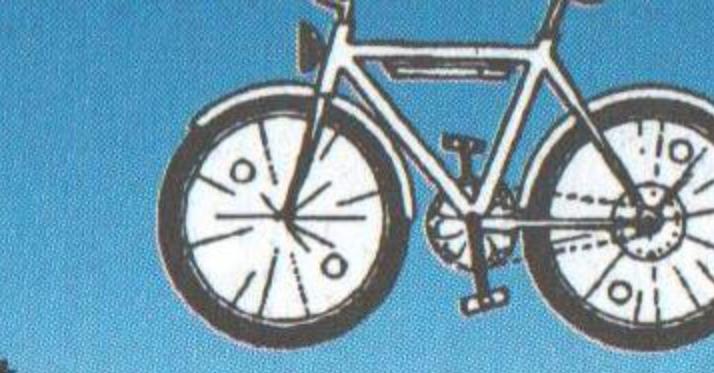
„Detstvo som mal trochu nezvyčajné. Kým ostatné deti vyrastali na dedine či v meste na pevnej zemi, ja som rástol na dunajskej lodi, ktorá plávala od Regensburgu až po Čierne more. Otec bol lodníkom, kormidelníkom na vlečnom člne, matka a ja sme na lodi žili s ním. Na loď som sa dostal, keď som bol ešte v perinke, a bol som tam, až kým som nešiel do školy. Do desiatich rokov som potom na lodi prežíval každé prázdniny. Kamarátov som tam nemal, iba ak niekedy na jednu plavbu. Čo som tam robil? „Pomáhal“ som otcovi pri kormidle, chytal som ryby, veď na futbalovú loptu nebolo na palube dosť priestoru. Pri rybačke som sa naučil aj prvé nemecké slovo. Počul som ho od pána, čo stál na brehu, mával rukami a kričal: „Verboten! Verboten!“ Otec mi potom vysvetlil, že na nemeckom úseku Dunaja je zakázané chytať ryby. Pravdaže, chytal som ich ďalej, dokonca len na niť a háčik, prikrčený za kajutou. Rybky som skrýval vo vrecku nohavíc. Dodnes cítim, ako ma vtedy príjemne chladili na stehnách. A raz som chytil aj veľkú rybu, ale z brehu. Bola taká veľká a mocná, že ma ĭahala do vody. Zachránil ma otec, lebo ja som bol taký vášnivý rybár, že som udicu nechcel pustiť.“

„Možno sa čudujete, ako som si to všetko mohla zapamätať, ale je to jednoduché – mala som so sebou magnetofón. Pán spisovateľ naň aj zazeral, lebo zachytil aj to, čo sa mu nepáčilo. A tak vám ešte kúsok zo života malého plavčíka pridám:

„Na lodi sme mali svoj domov, dve zariadené miestnosti, jednu v podpalubí, „medzi rybami“, druhú na palube. Plavili sme sa, až kým Dunaj nezamrzol. Na breh sme vychádzali počas nakladania tovaru, veď naložíť takých 67 vagónov

O SLNIEČKARSKÝ BICYKEL

Ilustrovala
ĽUBA KONČEKOVÁ-VESELÁ

trvalo aj niekoľko dní. Mali sme čas poznáť prístav i mesto. V tom čase sme sa v noci neplavili, takže večer sme odviazali malú loďku a zašli sme si na breh nakúpiť, posiedieť si s obyvateľmi, porozprávať sa s nimi. Lodníci obyčajne aspoň čiastočne ovládali jazyky krajín, cez ktoré Dunaj preteká. Ja som sa v tom čase dohovoril po nemecky, srbsky, maďarsky, rumunsky, čo už dnes o sebe nemôžem povedať. Aj na lodi bolo dosť času na rozprávanie. Mal som to šťastie, že moji rodičia boli dobrí rozprávači, otec mi rozprával rozprávky, príbehy, ktoré zažil alebo si vymyslel. Bola to moja prvá spisovateľská škola.“

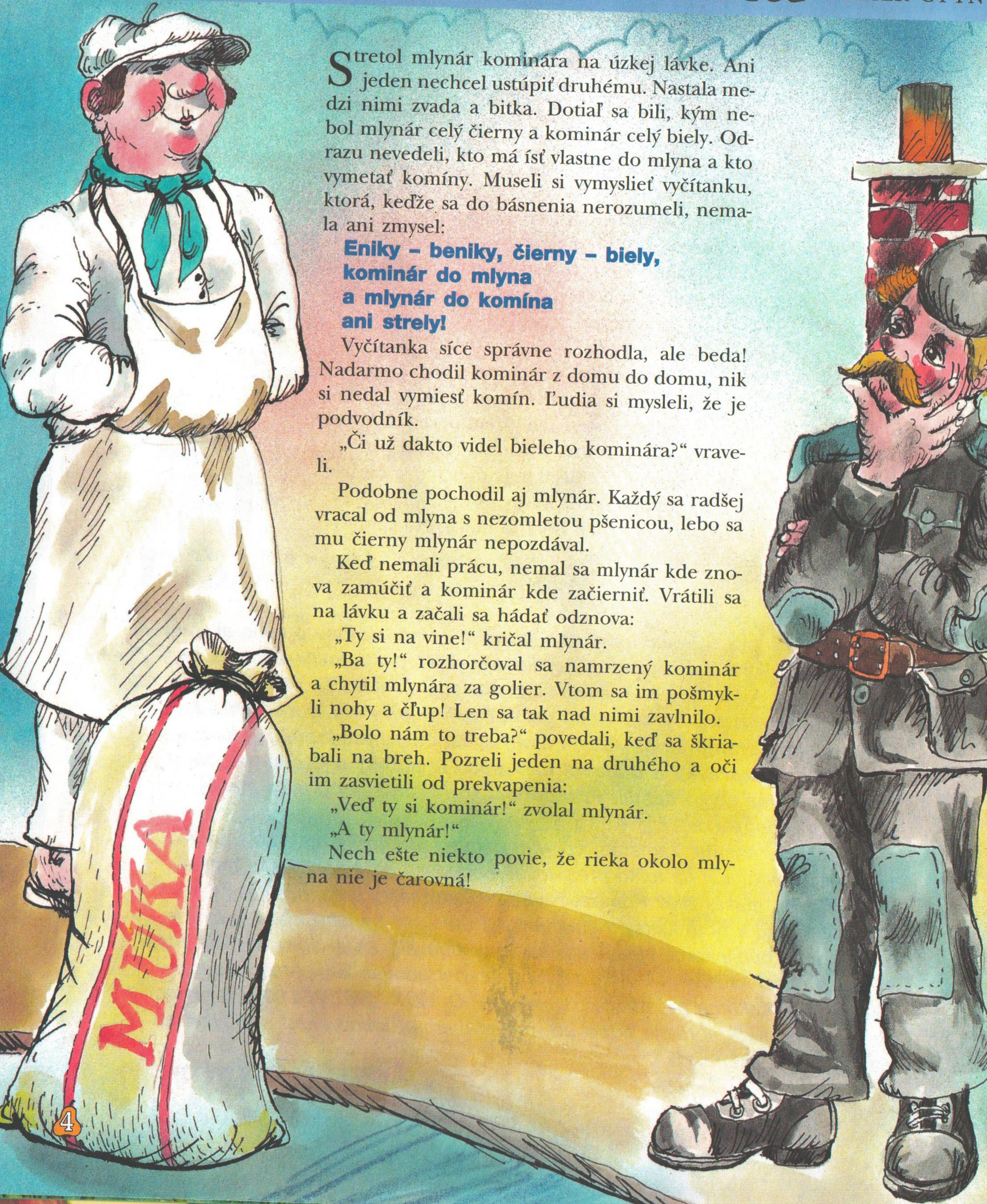
Ján Navrátil porozprával tomu nepríjemnému magnetofónu o sebe aj viac, ale oveľa zaujímavejšie opísal svoje detstvo na Dunaji v knihe *Lampáš malého plavčíka*. A možno preto, že sa stal učiteľom, písal knížky pre deti a mladých čitateľov. Ktoré by ste mohli poznať vy? **V záhrade a za záhradou, Cestovanie s orangutanom, Uzlík a nitka, Tri červené klobúčiky, Kamzík a bambus, Rozprávky o dúhovej lodi alebo Riekanku a Čiarky na dlani.** Napísal pre vás encyklopédii *Pramienok*, rozhlasové hry a više stovky televíznych večerníčkov.

A teraz zas čakáte, kamaráti, čo vám dám hádať, keď som o spisovateľovi Jánovi Navrátilovi už toľko prezradila. Viete však, kde som ho to navštívila? V ktorom meste žije? Pomôžem vám: v tom meste sa aj narodil, preteká ním Váh, pečú v ňom keksy, napolitánky a oteckovi by jeho meno pripomenovalo víno s bublinkami. Nemôžete sa však pomýliť, ak si správne vylúštite tajničku našej krížovky. Potom už budete potrebovať len korešpondenčný lístok, ktorý čakáme na adresu: Slniečko, P.O. BOX 307, 810 00 Bratislava. Ak na ňom bude správna odpoveď, môžete vyhrať knihu hned a bicykel až na konci školského roka.

KVETA SLOBODNÍKOVÁ

Carovná rieka

Ilustroval
PETER CPIN

Stretol mlynár kominára na úzkej lávke. Ani jeden nechcel ustúpiť druhému. Nastala medzi nimi zvada a bitka. Dotiaľ sa bili, kým neboli mlynár celý cierny a kominár celý biely. Odrazu nevedeli, kto má ísť vlastne do mlyna a kto vymetať komíny. Museli si vymyslieť vyčítanku, ktorá, kedže sa do básnenia nerozumeli, nemala ani zmysel:

**Eniky – beniky, čierny – biely,
kominár do mlyna
a mlynár do komína
ani strely!**

Vyčítanka sice správne rozhodla, ale beda! Nadarmo chodil kominár z domu do domu, nik si nedal vymiestiť komín. Ľudia si mysleli, že je podvodník.

„Či už dakto videl bieleho kominára?“ vravili.

Podobne pochodil aj mlynár. Každý sa radšej vracal od mlyna s nezomletou pšenicou, lebo sa mu čierny mlynár nepozdával.

Ked' nemali prácu, nemal sa mlynár kde znova zamúčiť a kominár kde začierniť. Vrátili sa na lávku a začali sa hádať odznova:

„Ty si na vine!“ kričal mlynár.

„Ba ty!“ rozhorčoval sa namrzený kominár a chytil mlynára za golier. Vtom sa im pošmykli nohy a člup! Len sa tak nad nimi zavlnilo.

„Bolo nám to treba?“ povedali, ked' sa škriabali na breh. Pozreli jeden na druhého a oči im zasvetili od prekvapenia:

„Veď ty si kominár!“ zvolal mlynár.

„A ty mlynár!“

Nech ešte niekoľko povie, že rieka okolo mlyna nie je čarowná!

Krížovka slniečka

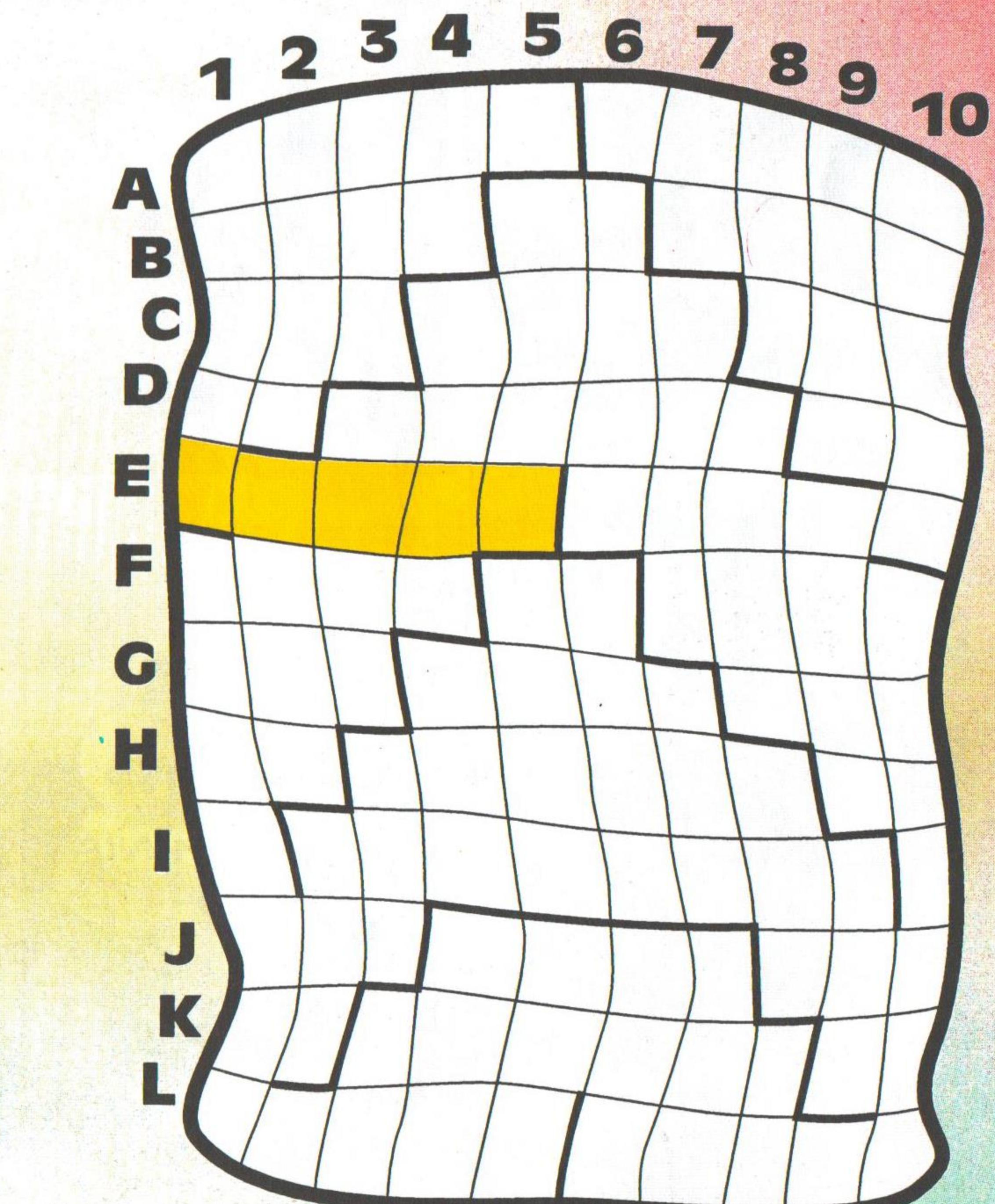
VODOROVNE: A. Polámaný les – okno. B. Jemná hmla (opar) – Martin Rázus – obloha. C. Chyba – klamanie – podarúnik. D. Začiatok okresu – patriaci Vladovi – popevok. E. Tajnička – neodišiel. F. Koniec modlitby – Rudolf a Peter – tvar slovesa „tárat“. G. Ľud po česky – jestvovalo – kamže. – H. Elena a Ladislav – veľké polienko – polovica dela. I. Norbert – riečna tekuťina – časti mužských oblekov – Rastislav. J. Usadená nečistota vo vode – nástroj na oranie – osobné zámeno. K. Začiatok Ireny – prehrabával – polovica okna. L. Právo (nárok) – dospelá Ivanka.

ZVISLE: 1. Tvar slovesa „pokosiť“ – patriaci Alenke. 2. Opačná strana – dospelý Emilko – varenie – dlhá samohláska. 3 Horská osada (laz) – bolestivé zdurenie na koži – polovica – začiatok hrachu. 4. Preorávaj – listnatý strom podobný javoru – bodnutie – pre po česky. 5. Meter – mládež (mlad) – úloha herca – lesklý náter. 6. Nula – meno Radoslava – tanečná zábava – tvar slovesa „ubit“. 7. Bartolomej a Nataša – stavba spájajúca brehy rieky – osobné zámeno ženského rodu – citoslovce napodobňujúce štekot psa. 8. Ľad po česky – lietajúci operenec – zdroj zraku – popevok. 9. Obalenie – rumunské mesto (Arad) – súhlas – Nikodém. 10. Drobný morský živočích (korál) – západný svetadiel.

Tak čo, milí slniečkari, Veľká literárna súťaž vás dostala do úzkych? Alebo vás zachvátila jesenná úna-va a nechce sa vám hádať? Alebo ste už našli správnu odpoveď a chcete si ju iba overiť?

V každom prípade ste sa rozhodli správne. Tajnič-ka našej kŕžovky vám odhalí tajomstvo, na ktoré tak netreplivo čakáte.

Slniečko

Pomôcka: Menej známe výrazy sú uvedené v zátvorkách.
(PŠ)

Nakresil JOZEF CESNAK

POVEŠŤ

o ŠTIAVNICKOM PANENSKOM HRADE

Barbora Rôsslová bola ešte len dievčina, keď jej umrel otec. Obrovský majetok, ktorý zdedia, jej však nepriniesol šťastie. Chcela mať ešte viac, ba jedného dňa sa rozhodla, že si dá vy-

Márne kričala Barbora Rôsslová, daromne volala o pomoc. Nikto nepribehol, aby ju vytrhol z tlamy pekelného psa. A tak skončila tam, kde skončia všetci, čo si kvôli bohatstvu zapredali dušu – medzi pekelníkmi.

Napísal MILAN HUDEC

SLOVENSKO, moja vlast'

VLADIMÍR FERKO

Vtáky a vtáčnici

Vari pred dvoma rokmi sme v našom slniečkarskom seriáli o zamestnaniach nášho ľudu písali o sokoliaroch, skúsených mužoch, ktorí svetskej i cirkevnej vrchnosti chytali a cvičili dravé vtáky. Páni s nimi poľovali na drobnejšiu zver. Sokoly spôsahliivo ulovili zajaca i bažanta, skalný orol si trúfoli na srnku, svišťa, kamzíča alebo líšku.

Sokoliarom patrili všetky dravce – jastraby, krahule, sokoly, orly, ba aj sovy-výry, vtáčnikom ostatné vtáky. Ibaže z tých ostatných mali vtáčnici záujem iba o niekoľko druhov. V jeseni lovievali drozdovité kvíčaly, obľúbenú pochúťku na panských stoloch. Na vtedajších trhoch ich visievali celé strapce. Na zrnká kukurice uviazané na konskom vlase chytali v zime prepelice, jarabice, ale i bažanty a tetrovy-holniaky. Najväčšie európske vtáky – dropy, žiaľ už skoro vyhynuté – chytali do osídel. Aj z tých bývala chýrna pečienka.

Najčastejšie však vtáčnici chytávali spevavce. Slávky, drozdy, čížiky i sedmohlásky pre ich pekný spev, stehlíky, hýle a glezgy viac pre potechu očí. Vrany, sojky a straky zas pre zábavu, lebo sa, podobne ako papagáje, mohli naučiť hovoriť zopár slov.

Vtáčníctvo nebývalo len zamestnaním, ale aj peknou záľubou. Venovali sa jej ľudia, ktorí mali radi prírodu. Iste si pri tom ani neuvedomovali, že vtákom vlastne ubližujú, lebo im berú slobodu. Môžem to potvrdiť i z vlastnej skúsenosti. Náš sused bol posledným, hoci len príležitostným vtáčnikom v kraji. Vtáky spoľahlivo rozpoznával podľa veľkosti, tvaru, sfarbenia, hlasu, spôsobu letu, stavby hniezda, vajíčok. Viaceré vtáky vedel napodobením ich hlasu privábiť.

Raz ma so sebou vzal do hory – na imelo. To sú tie malé biele, alebo aj žlté bobuľky, čo rastú na cudzopasnom imele a imelovci a vyciaciajú stromy. Sused zopár odlomených vetvičiek zhodil na zem:

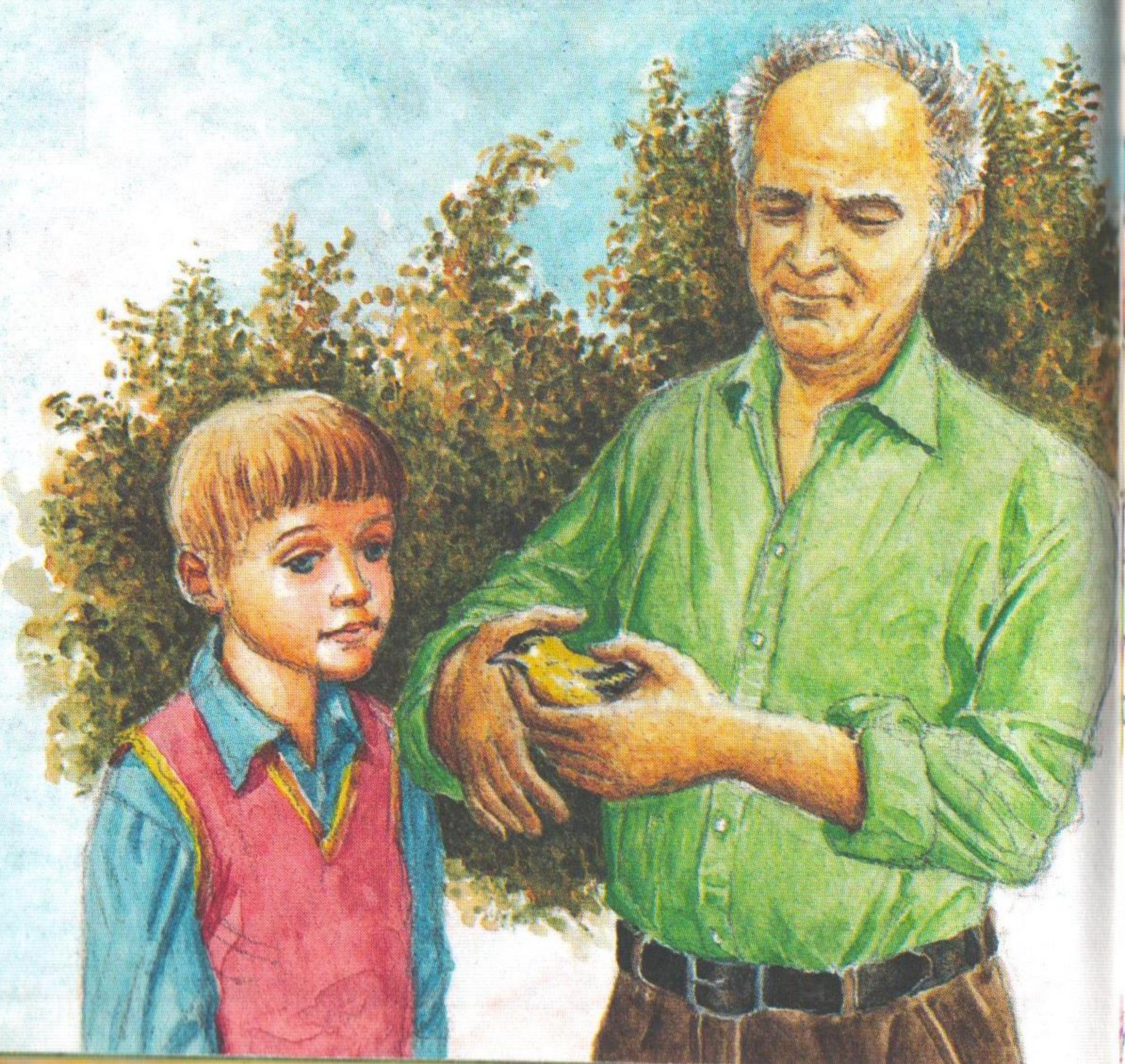
„To je znamenitá pochúťka pre srnky,“ povedal.

„Zajtra príd, naučím ťa variť lep. Bez neho sa vtáčnik nezaobíde,“ lúčil sa so mnou.

Tak sa aj stalo. Sused najprv bobuľky rozmliaždil v hrnci, prilial trošku vody, potom všetko prelial do medeného kotlíka a na miernom plameni pomaly varil a stále miešal. Raz on, raz ja. Ešte aj po rokoch si spomínam, že z kotlíka sa nešírla nijaká rajská vôňa, ale skôr nepríjemný dráždivý pach, aký som dovtedy nepoznal. Výsledok? Vari štvrt litra žltkastozelenkavého „džemu“, známeho lepidla vtáčnikov.

Keď prišla jeseň a ponad polia preletovali kŕdle rozmanitých vtákov, nastala druhá časť vtáčnickej prípravy. Sused narezal v kroví dlhé palice, na tenšom konci ich konáriky skrátil vari na piad. Z jednorocných výhonkov bazy čiernej narezal kúsky tiež tak na 20 centimetrov a vo vrbine prútiky. Prútiky asi z dvoch tretín natrel lepom.

SLOVENSKO, moja vlast'

Lapanie bolo nadmieru jednoduché. Prútiky zastrčil do bielej dužiny bazy a bazu na skrátené konáriky na palici dolu zašpicatenej. To, čo vzniklo, sa podobalo na malé stromčeky. Tie sme spolu zaštakávali do zeme. Potom sme sa na vari pol kilometra vzdialili a okľukou sme sa vracali k „stromčekom“. Vyplášené vtáky vylietali a odlietali a tie, ktoré si sadli na prútiky s imelovým lepom, boli naše.

Chytili sme vtedy šesť vtáčikov.

„Predáte ich v Trenčíne?“ spýtal som sa.

„Nie,“ povedal sused. „Nechám si iba jedného čížika. Bude ma v zime obveseľovať.“

Jemne, jemnučko bral vtáčiky z prútikov, haničkou im stieral lep z krídel a opäť ich púšťal na slobodu.

Zelenkavo vyfarbeného čížika si vložil do malej klietky.

„Neboj sa,“ prihovoril sa mu, „na jar ťa pustím na slobodu.“

Tak som sa v detstve aj ja stal vtáčnikom.

Viete, že...

...na Slovensku žije okolo dvesto druhov vtákov z radov potápkov, veslonožcov, brodivcov, zúbkozobcov, dravcov, hrbavcov, žeriavovcov, bahniakov, čajok, holubovcov, kukučkovcov, sov, lelkov, krátkonožcov, krakľovcov, ďatľovcov a spevavcov?

...ostatných asi 150 druhov ponad naše územie preletuje, pravda s medzipristátiami. Niektoré pobudnú dlhšie, iné u nás zimujú. Napríklad aj havrany zo severu Ruska či Škandinávie. Naše havrany zväčša odletajú – juh im je južnejšie ako tým z ďalekého severu.

...Vtáčkovce je obec pri Košiciach? Okrem nich máme aj ďalšie „vtáčkarské“ dediny – Slepkovce, Havranec, Krškany, Husinú, Jastrabú, Krahule, Ptiče, Sokolec i Sokolný, Dravce, Vranie, Orlič. Aj v názvoch dedín, ale i v chotárných názvoch sa uchovalo svedectvo o pestrosti nášho vtáctva (avifauny), ktoré patrí k nášmu prírodnému bohatstvu.

Ilustroval

VLADIMÍR VANKO

Malovaná pisanka

Nedaleko panelákového bola lúka. Cez leto sa na nej hrali s, teraz sa nad ňou vznášali s, ich mali uviazané nás moličoch, takže sa mohli vznášať len dolko, kolkorim dovolili. „Rád by som vedel, čo je tam a“, ukaiaal malickej dodáka. „Či aj tam lieľajú ma“. Jeden zo starých xalrepotal dlhym „A ako by mali?“ poskočil: „Predsa len tak, slobodne.“ Vlají oksa rozosmial: „Raax som sa vylhol svojmu a lelel som k“

lebo som sa chcel aohrial. Tu kol však a ahodil ma do blala. Veru lako je to lepsie, na posmurneli. Chvíľu kružil pekne v rade a ostatními, potom sa vrhol a kym sa jeho spamähal, už sa slobodne vznášal nad lúkou. Kned' klesal, vzápäli slípal, padal a aas sa vznášal. Bolo to zázačné. Mu bilo ako malý. „Prepáč mi,“ xavolal svojmu, ktorý za ním beradne vyvračal. „Ale teraz sa cílim ako nikdy dosial.“ A potom xamieril ka, kde sa modrala. „Vľa šťastia,“ xamával mu a jeho sa odrazu naplnili smútkom.

DETI V ZELENOM

Ak príde Martin na bielom koni,
metelica metelicu honí

▲ Ale Martin chodieva aj na sivom
(hmlistom) koni, a zima potom býva
premenlivá, alebo na žltom. To vtedy,
keď je na Martina sucho. V takom
prípade nasleduje tuhá a suchá zima
bez snehu. Sneh na Martina nás mi-
lo prekvapí, ale obyčajne nemáva dlhé
trvanie. Zato Ondrejov sneh, ktorý na-
padne na samom konci novembra,
zostane sto dní ležať. Sledujte, ako sa
staré pranostiky tento rok vyplňia.

Máme ho radi? Nemáme ho radi!

▲ Z vašich listov je už jasné, že súťaž o najneobľúbe-
nejšie zviera vyhráva potkan. Tento nebezpečný hlo-
davec žije v tesnej blízkosti ľudí. Na lodiach, plavia-
cich sa z Ázie, sa rozšíril do celého sveta. Najradšej
býva v mestských kanáloch, pri obilných sýpkach ale-
bo na dvoroch s domácimi zvieratami. A hoci potkany
veľkú časť dňa prespia, naučili sa vstávať presne v ča-
se kŕmenia ošípaných aj hydiny. Nevydržia ani dva dni
bez jedla a ustavične čosi hryzú a obhrýzajú. Hlodavé
zuby im stále rastú a keby si ich neobrúslili, narastli by
im do takej dĺžky, že by nemohli jest. Prehryzú drevo,
elektrické káble aj kov. Za jediný rok potkany na celej
Zemi zjedia a znehodnotia asi 30 miliónov ton obilia
a ryže. Oveľa horšie je, že prenášajú nebezpečné choroby – napríklad mor, týfus, besnotu...

Potkany sú nebezpečné, ale patria do prírody rov-
nakovo ako ich blízke príbuzné, obľúbené veverice. Sú
inteligentné, zvedavé a vynachádzavé. Keď je ich ob-
ľúbený nápoj vo fláši, spustia doň chvost a oblizujú si
ho. Je nemožné ich vyhubiť, pretože sa veľmi chytrou
množia a sú opatrné. Deratizáciou možno znížiť ich sta-
vy. Sú nedôverčivé. Vraj majú ochutnávače, ktoré ne-
známe jedlo ochutnajú, a keď to prežijú, potom sa doň
pustia ostatné, najmä jedince postavené v rebríčku hod-
ností vyššie.

Podobne ako ľudia neznášajú stres. Sú to spolo-
čenské zvieratá, žijú v kolóniach a prísne dodržiavajú
hranice svojich území. Keď potkan vstúpi na cudzie
územie a domáci je doma, obyčajne sa to skončí smrťou
bez boja. Domáci chodí okolo votrelca so zjezenou srsťou
a výhražne škrípe zubami. Cudzinec sa ani nepokuší o útek. Stojí na mieste, začne ľažko dýchať
a o chvíľu je po ňom. Zabil ho strach-stres.

DETI V ZELENOM

Prečítali sme za vás

▲ Keď počujeme o mokradi, obyčajne
sa nám vybaví neužitočný močiar,
v ktorom sa liahnu komáre. Keď som
si prečítala knižičku Mokrade pre ži-
vot, ktorú vydala nadácia Daphne, zis-
tila som, že je to úplne inak. Mokra-
de, jednoducho povedané prechodné
plytké územia medzi súšou a vodou
– rašeliniská, slatiny, zaplavované le-
sy a lúky, sú veľmi dôležité. Okrem
toho, že v nich žije množstvo zau-
jímavých rastlín a živočíchov, prispie-
vajú k udržiavaniu rovnováhy v prí-
rode. Obohacujú vodu o kyslík, zachy-
távajú usadeniny, v ktorých sú pesti-
cídy (chemické prostriedky na ničenie
škodcov), ale aj ľažké kovy a jedovate
odpady. Sú zásobárňou vody a chránia
pred záplavami. Niektoré naše mok-
rade – národné prírodné rezervácie
ako Šúr na rozhraní Karpát a Podu-
najskej nížiny, Čičovské mŕtve rame-
no, rybníky Senné, nivy Moravy alebo
Dunajské luhy a Latorica – sú aj vo
svetovom meradle jedinečné. Ak ste
pri niektornej boli, napíšte nám o tom.
Čaká na vás zaujímavá knižka.

Jedovatá krásá

▲ V prírode rastie veľa kvetov, kríkov aj stromov,
ktoré sú jedovaté alebo sa možno otráviť ich pek-
nými plodmi. Niektoré rastliny pestujeme v bytoch
alebo na dvoroch rodinných domov a mnohí ani
netušia, že sú nebezpečné. Medzi ne patrí aj ole-
ander. Vo svojej domovine v Stredomorí rastie ako
päť metrov vysoký ker. U nás sa pestuje oveľa
menší v kvetináčoch. Kvite peknými voňavými bie-
lymi alebo ružovými kvetmi. Celá rastlina však ob-
sahuje prudké jedy. Z 15. storočia sa zachoval vo-
jenský rozkaz, ktorý vo Francúzsku zakazoval ope-
kať si mäso na prútoch oleandra, pretože často
dochádzalo k hromadnej otrave vojakov. Ešte aj
dnes používajú v Taliansku oleandre na trávenie
myší. Ak máte doma oleandre, povedzte o nich
svojim rodičom. Tam, kde sú malé deti, je najlep-
šie oleandre odstrániť.

Na najvyššom kameni stojí

Rolandova fontána

(1572)

Najstaršia fontána v meste
zvoláva mládencov: „Kde ste?

Nebudte leniví, pyšní.
Najkrajšie dievčence sveta
– to vie aj maličké dieťa –
dneska si na korzo vyšli.“

Prehliadka módy, krásne tváre –
a mesto zrazu nie je staré,
nestačia fotiť turisti.

Vedľ mladí sú tu tí istí –
chalan a kočka, šuhaj – panna
ako za kráľa Maximiliána,
slávneho darcu fontány,
pomníka rytierov bez hany.

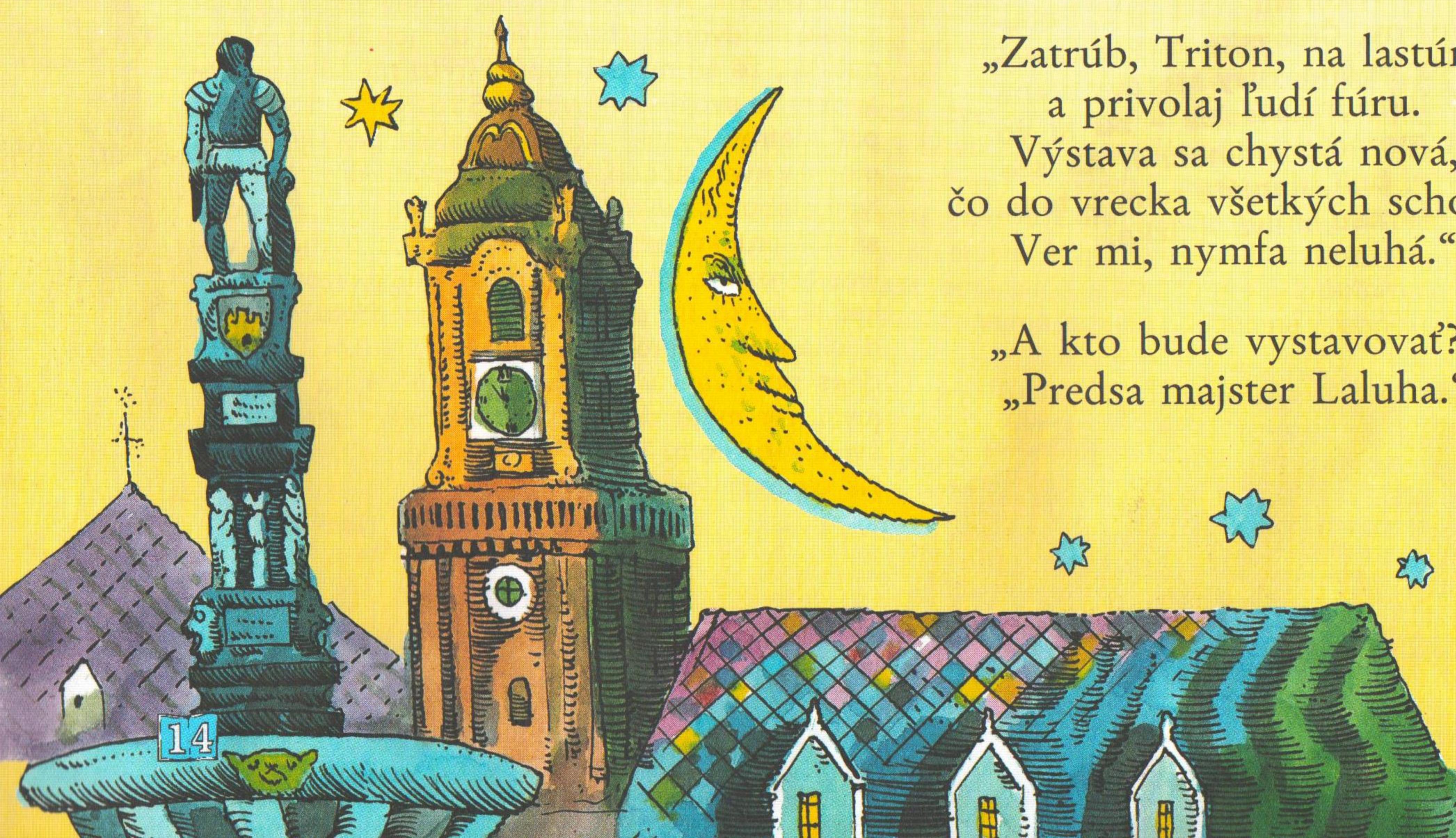
**Fontána Triton
a nymfa**

Na nádvorie Mirbachovho paláca
práve vyšla morská víla šantiaca.

Spravila krok, vtom ju schytí
Triton, silák obrovity,
poločlovek-poloryba:
„Moja milá, čo ti chýba?“

„Zatrúb, Triton, na lastúru
a privolaj ľudí fúru.
Výstava sa chystá nová,
čo do vrecka všetkých schová.
Ver mi, nymfa neluhá.“

„A kto bude vystavovať?
„Predsa majster Laluhá.“

šaľo zjašený

Ilustroval
MARTIN KELENBERGER

Ganymedova fontána

(1888)

Len čo cvakne aparát,
budeš oči otvárať.

Z Národného divadla
scéna sa von vykradla
pred parádnou budovou
oživiť báj Diovu.

Syn trójskeho kráľa,
krásny Ganymedes
tak očaril Dia,
vládcu nebies,
že ten oslnený
na orla sa mení
a unáša chlapca.

„U mňa budeš mať sa!“
škriekla hrozný vládca.
„Na Olympe velikom
budeš mojím čašníkom.“

**Kačacia
fontána**

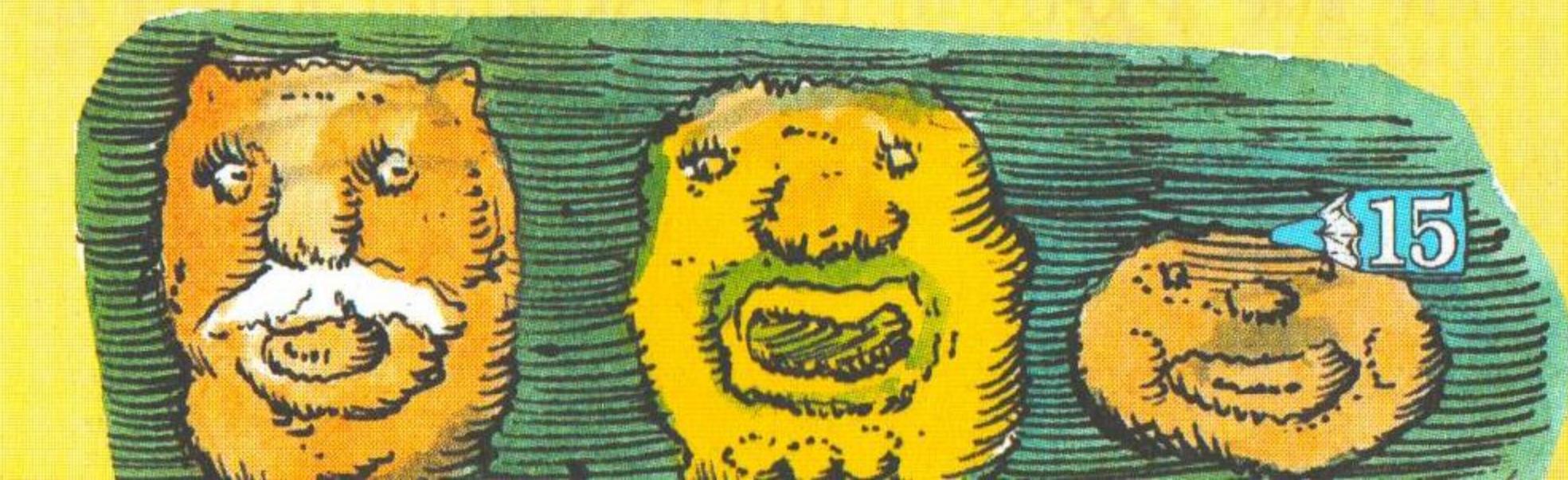
(1914)

Do parčíka na námestí
šarvancov sa veľa zmestí,
ale iba šťastní traja
dožičia si špasy raja – bosí, holí, nezakrytí
súťažia, kto kačku chytí.

Na najvyššom kameni
stojí šašo zjašený,
kačica ho krídlom plieska,
že nepôjde domov dneska,
chce sa ešte kúpať, pášť.

Druhý kričí: „Len ju pusti!
Aká bolest, taká mast.
Dobrá bude do kapusty.“

Kde je tretí utekáč?
Rozpleštil sa, kač-kač-káč!

Uspávanka ako vtáča

Bol raz jeden skladateľ. Teda, hudobný skladateľ, aby sme boli presnejší. Volal sa Rafael Burleska-Moderátny. Hudobný skladateľ skladal voľkedy symfónie a koncerty pre sláčikový orchester a pochody. Ale kto už dnes počúva symfónie! Kto už dnes pochoduje v rytme pochodu! A tak sa skladateľ začal venovať hudbe, ktorú počúvalo viac ľudí, aj keď ju vlastne nepočúvalo. Písal hudbu k reklámam, k hokejovým zápasom, dokonca aj k počítačovým hrám! Potom mu však povedali, že ho nepotrebuju, pretože syntetizátory hrajú lepšie ako sláčikové kvarteto.

Skladateľ Rafael zosmutnel. Čo mal robiť na tomto svete, ktorý nepotreboval jeho hudbu? Nechcel robiť nič iné, iba skladat. Nevedel robiť nič iné, iba skladat. Nakoniec si sklamane povedal:

„Tak to vyzerá, že budem skladáť uhlie.“

Lenže bolo práve po vykurovacej sezóne a nikto nepotreboval zložiť uhlie do pivnice. Ale niekde akurát vtedy potrebovali šikovných ľudí na skladanie reklamných letákov do obálok. A skladateľ Rafael skladal spolu s ďalšími nezamestnanými ľuďmi letáky do obálok. Postupne si prečítal celý leták a na ňom stalo:

NEMÔŽE VAŠE DIETĀ VEČER ZASPAŤ? SÚ TU NOVÉ ŠPECIÁLNE USPÁVACIE TABLETKY ZNAČKY SOMNAM. OBJEDNAJTE SI ICH EŠTE DNES!

Skladateľ Rafael pokrútil hlavou: kam sme to dospeli, keď už malé deti uspávajú tabletami!

Rafael poskladal posledný leták do tvaru papierovej lastovice a vypustil ju do vzduchu. Už vedel, čo urobí. Bude znova skladat. Nie však reklamy, ani pochody, ale uspávanky! Uspávanky pre deti, ktoré večer nechcú spávať!

„To bude pre mňa hračka,“ povedal si Rafael Burleska-Moderátny. „Jedna nota k druhej note – čochvíla je po robe!“

A hned naskladal deväťdesiatdeväť uspávaniek. Išiel ich vyskúšať do najbližšej materskej škôlky, kde sú, ako dobre vieme, deti, ktoré nechcú popoludní spávať. Lenže keď im tie svoje uspávanky zaspieval, deti vyskočili z postieľok, začali sa bombardovať vankúšmi a blázniť.

Nečudo, že ho škôlkarské tety vynali z materskej škôlky. Skladateľ Rafael zosmutnel. „Už neviem zložiť ani peknú uspávanku,“ nariekal v duchu. Ako tak smútil, zrazu začul jemný zvuk. Tam-ta-na-na... Bolo mu to akési povedomé. Akoby... akoby to bol kúsok melódie, ktorú voľkedy už počul. Ale kde a kedy to bolo? Skladateľ Rafael začal prehľadávať

svoj chudobný, vlastne hudobný byt. Až na dne najmenšieho nočného stolíka, v najmenšom priečinku, v najmenšej drevenej škatuľke to bolo. Priložil si to k uchu. Tam-ta-na-na... Zneho to zvnútra!

Rafael nedočkavo otvoril drevoškatuľku a nebolo v nej nič. Ničové nič. Ak tam aj pred chvíľou niečo bolo, teraz to muselo vyletieť von. „To je jasné,“ ťukol sa Rafael Burleska po čele. „Je to moja dávna melódia, ktorú som si vymyslel raz pred spaním. To by bola vhodná uspávanka pre deti. Lenže teraz mi vyfučala preč.“

Skladateľ Rafael zistil, že je kompletne a dokonale hotový! Teda ako na dne. Teda ako zúfalý. Možno ešte v živote zloží zopár veľkých symfónií a zopár skladieb pre sláčikový orchester, ak sa vrátia dobré časy, ale nežnú a lahodnú uspávanku už asi nie.

Skladateľ Rafael otvoril oblok, či nevidí niekde svoju uspávanku. Ale ako vieme, hudba je neviditeľná, nedá sa vidieť, iba počuť.

Skladateľ zatvoril oblok. Posadil sa na gauč a sedel tam ako kôpka nešťastia. Hlava mu začala klesať až napokon zaspal. To sa dospelý stáva často. Snívalo sa mu, že svetom poletovala jeho uspávanka. Vyzerala ako vtáča vyfarbené pastelkami. Mala farebné krídelká a obláčikovský chvost. Keď preletel materskou školou, zaspali nielen všetky deti, ale aj pani riaditeľka, teta kuchárka a pani školníčka. „To je krásny sen,“ povedal si v tom sne skladateľ Rafael. Otvoril oči, ale hudba z jeho sna trvala ďalej. Nebol to sen. Bolo to naozaj: uspávanka ako vtáčatko poletovala po svete a uspávala kvety a deti a tety...

Ku skladateľovi Rafaelovi sa jeho uspávanka už nevrátila. Ale to bolo v poriadku. Pretože skladatelia neskladajú hudbu pre seba, ale pre iných.

A kto by bol zvedavý, aká to bola uspávanka, tu je:

Máš pod hlavou mäkký vankúš?
Zaspievam ti uspávanku.
Uspávanku na tri tóny,
ktorá bimbam v uchu zvoní.

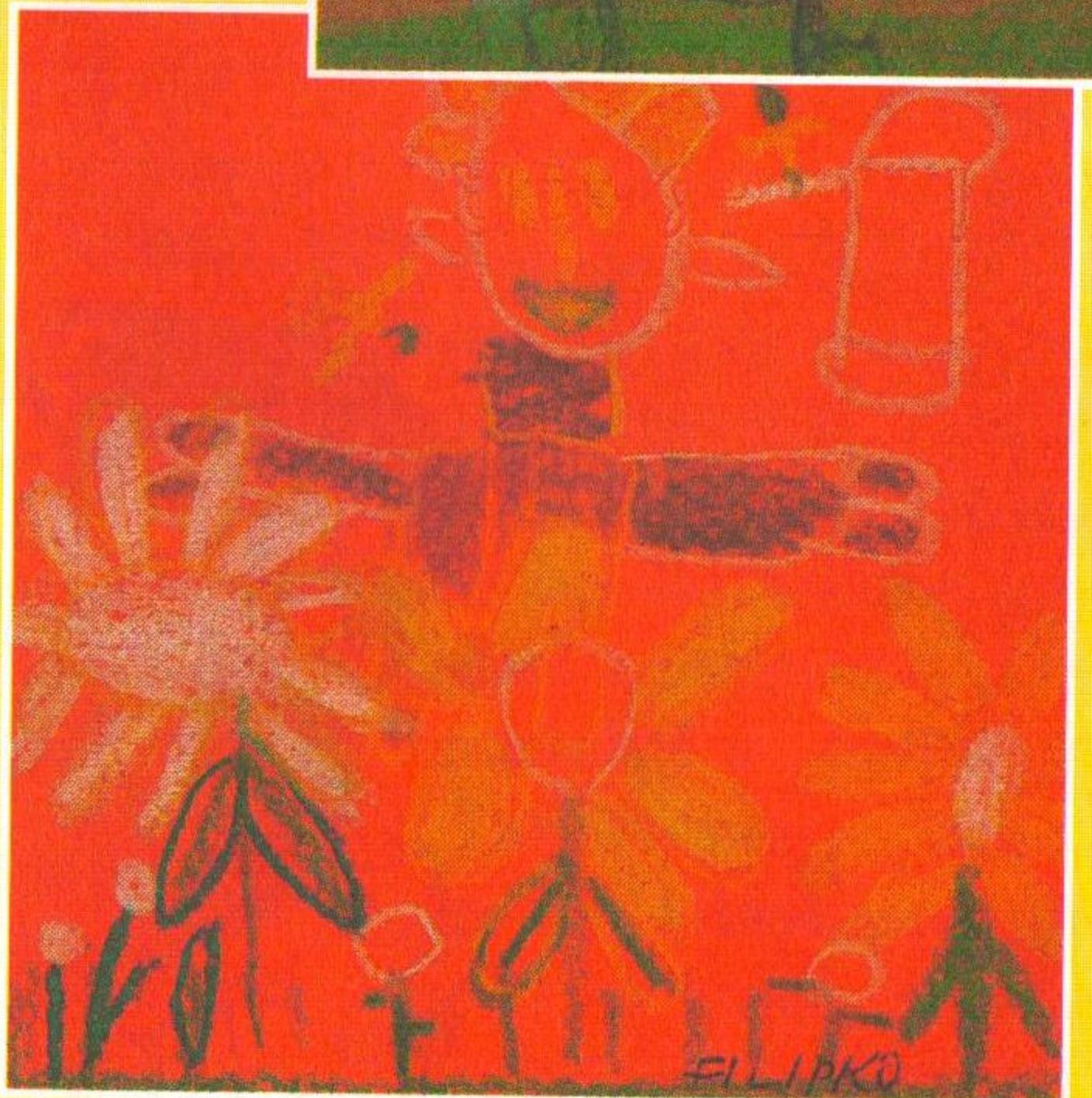
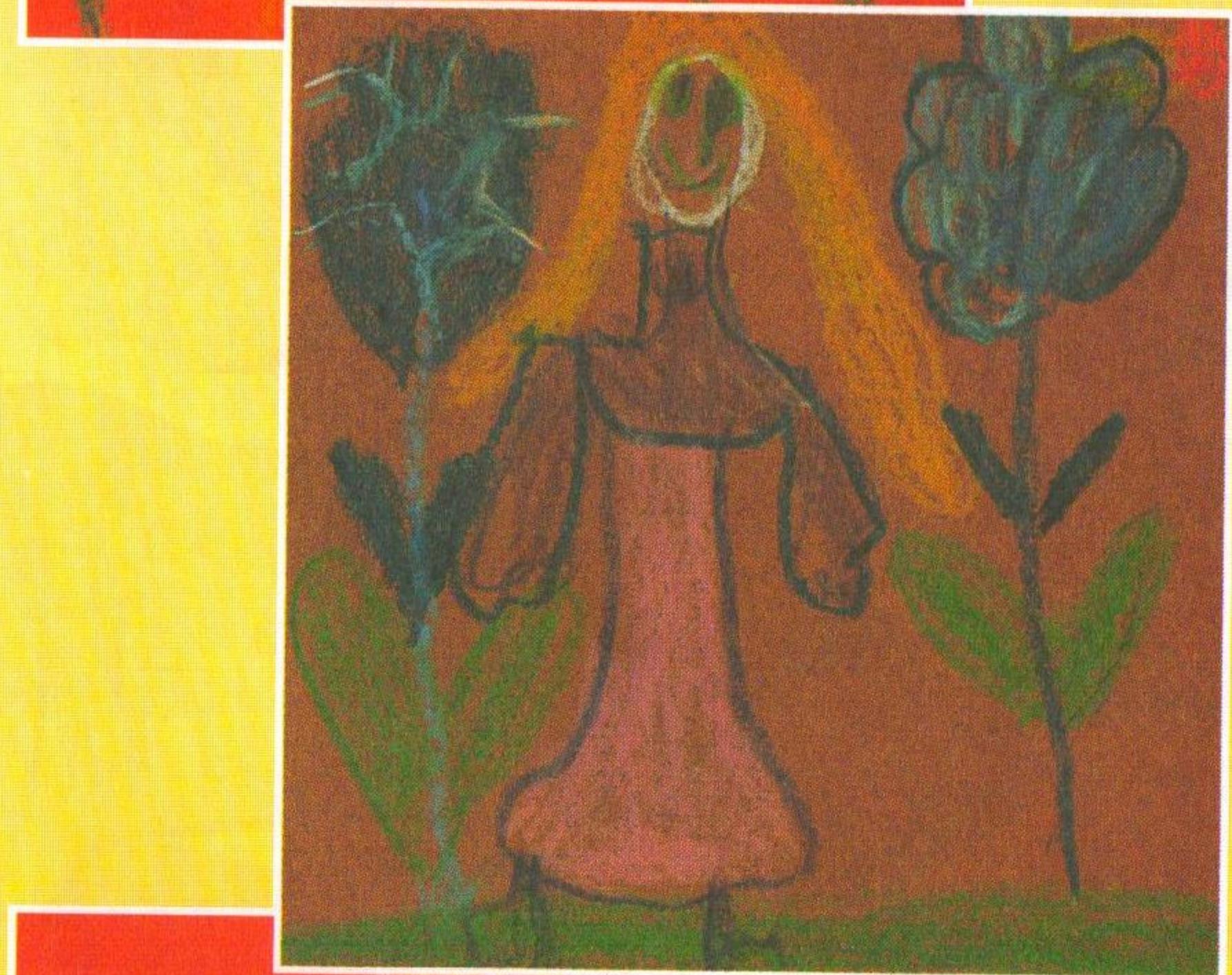
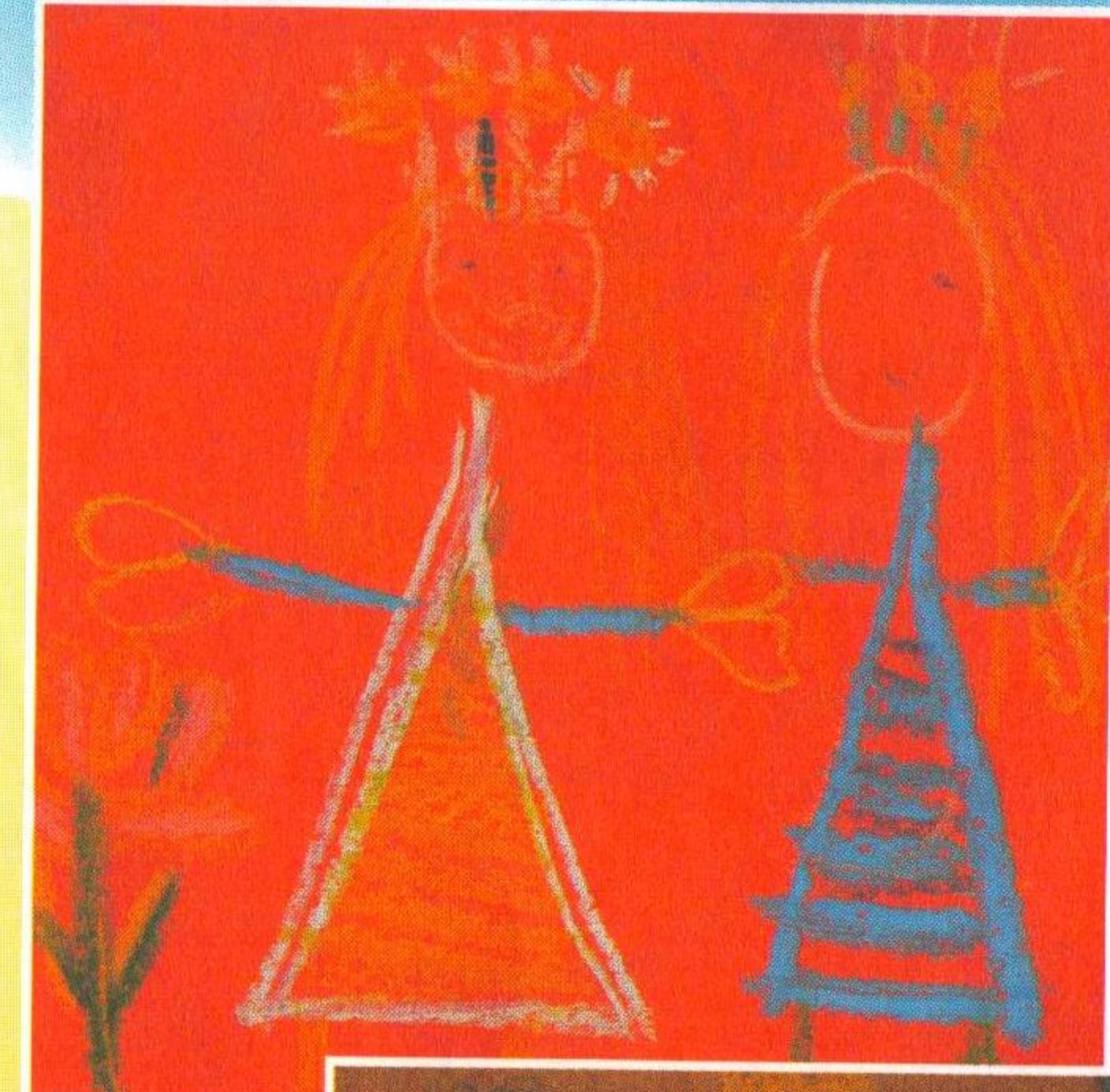
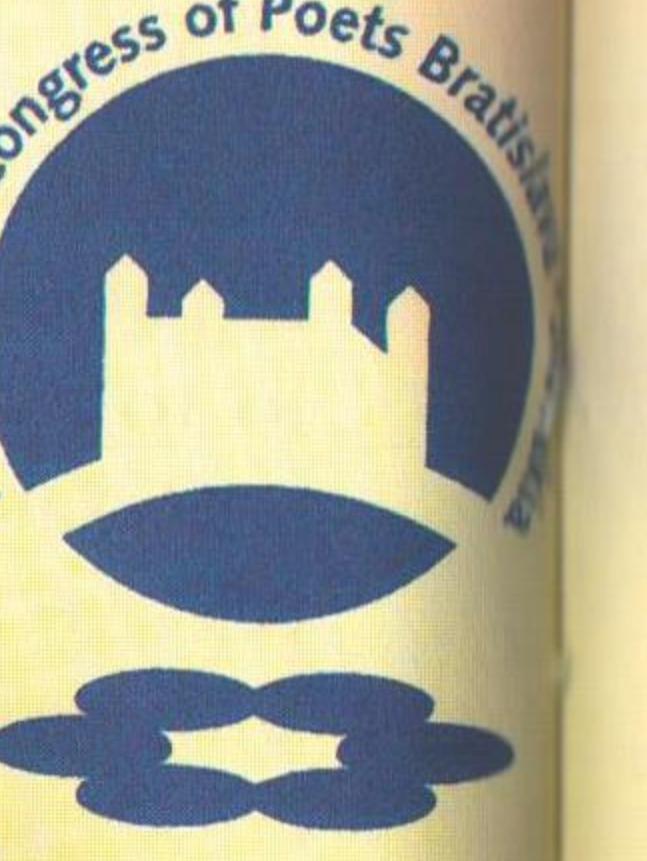
Nemôžeš sa dočkať spánku?
Zaspievam ti uspávanku.
Uspávanku na dva prsty,
ktorú nikdy nemáš v hrsti.

Chceš počuť tú uspávanku?
Nalistuj si ešte stránku –
je tam malá pesnička,
čo ti vklzne do sníčka.

Ilustrovala
DAGMAR HLOŽEKOVÁ

Napni krídla, holubička moja

Bolo to dávno, v detstve. Stáli sme na námestí a z dvoch otvorených vtáčích kletok vyleteli k nebu holubice. Najprv urobili okruh nad námestím a potom, v kŕdli, odleteli nad strechami domov do diaľav. Spomenula som si na tento obraz pri čítaní básní, zaslaných do súťaže pri príležitosti 18. svetového kongresu básnikov, ktorý sa konal v auguste tohto roku v Bratislave. K môjmu kŕdlu holubíc sa pridala aj holubica Romana Kuchtu, ktorá letí na obálke zborníka, ktorý bol zostavený z najlepších súťažných prác.

Očarúva ma, že dieťa cíti poéziu v sebe aj okolo seba a vyjadruje ju tak kostrbato a vrúcne. Umocňuje tým jej duchovný jemnocit, krehkosť a krásu, ten mocný nástroj v boji proti vojnám, násiliu a neznášanlivosti. Jednoduchý ako steblo trávy...

Dana Podracká, predsedkyňa poroty

Každá súťaž má svoje vyvrcholenie. Tí najúspešnejší sa stretli v auguste v kongresovej sále hotela Danube, kde z rúk prezidentky Medzinárodného združenia básnikov písucich pre deti (ILC so sídlom v USA) Clary Peck Schultzovej prevzali najvyššie ocenenia.

Boli to títo súťažiaci:

V kategórii JUNIOROV (9–11 rokov) získal 1. miesto Roman Kuchta z Kysuckého Lieskovca, 2. miesto Tomáš Mlynár z Gerlachova (ZŠ Svit, Ul. Mieru), 3. miesto Lenka Vidličková zo Špačiniec.

V kategórii SENIOROV (12–15 rokov) získala 1. miesto Lucia Paraličová zo Staréj Ľubovne, 2. miesto Emil Kopčík zo Šarišského Jastrabia a 3. miesto Petra Šurinová zo Špačiniec.

Dobrá a zlá víla

*Len v mieri láska a radosť vládne,
vtedy nemáme starosti žiadne.
Ľudia sa stále len bijú,
no keď je mier, majú dobrú vílu.
Lenže dobrá víla nemôže byť všade,
a preto sú vojny, všakže!
Keď sa ľudia stále bijú,
vtedy majú určite zlú vílu.
Ešteže zlá víla nemôže byť všade,
preto je aj mier a žije sa šťastne.
Dúfam, že bude dobrých víl viac
a vyhrala mier, nie naopak.*

TOMÁŠ MLYNÁR

Teplý sveter

Teplý sveter
od mojej starkej.
Narodeninový.
S jednoduchým vzorom.
Tmavomodrý.
Keď mi ho dávala,
vravela:
„Aby si nebola sama,
keď tu nebudem.“
Odišla.
Ostalo pusto, chladno.
Ale tmavomodrý sveter
ma stále hreje
pri srdci.

LUCIA PARALIČOVÁ

Maliarka

*Naša Danka maličká
kreslí štyri políčka.
Do prvého trocha smiechu:
nakreslila mačku v mechu.
V druhom trocha pláču:
chlapci spolužiačky sáču.
V treťom trocha smiechu, pláč:
potopil sa potápač.
Do štvrtého veľký smiech:
nakreslila sneh a sneh a sneh.*

LENKA VIDLIČKOVÁ

Vítazmi však boli všetky deti. Nielen tie, ktoré získali najvyššie ocenenia, nielen tie, ktorých práce sa dostali do zborníka. Pani Clara sa v bratislavskej BIBIANE stretla aj s ďalšími deťmi zo ZŠ na Kubranskej ceste v Trenčíne, s mladými literátmi zo Špačiniec a s deťmi bratislavských škôl. O čom sa spolu rozprávali? O poézii, o svojich zážitkoch, ktoré ich viedli k vlastnej tvorbe, navzájom si čítali svoje básne. Pomáhala im pri tom tlmočníčka, ale aj oči, ruky a úsmevy. Pani Clara na záver odovzdala všetkým deťom účastnícke certifikáty a drobné darčeky, ktoré pre ne s láskou pripravili neznámi kamaráti v USA.

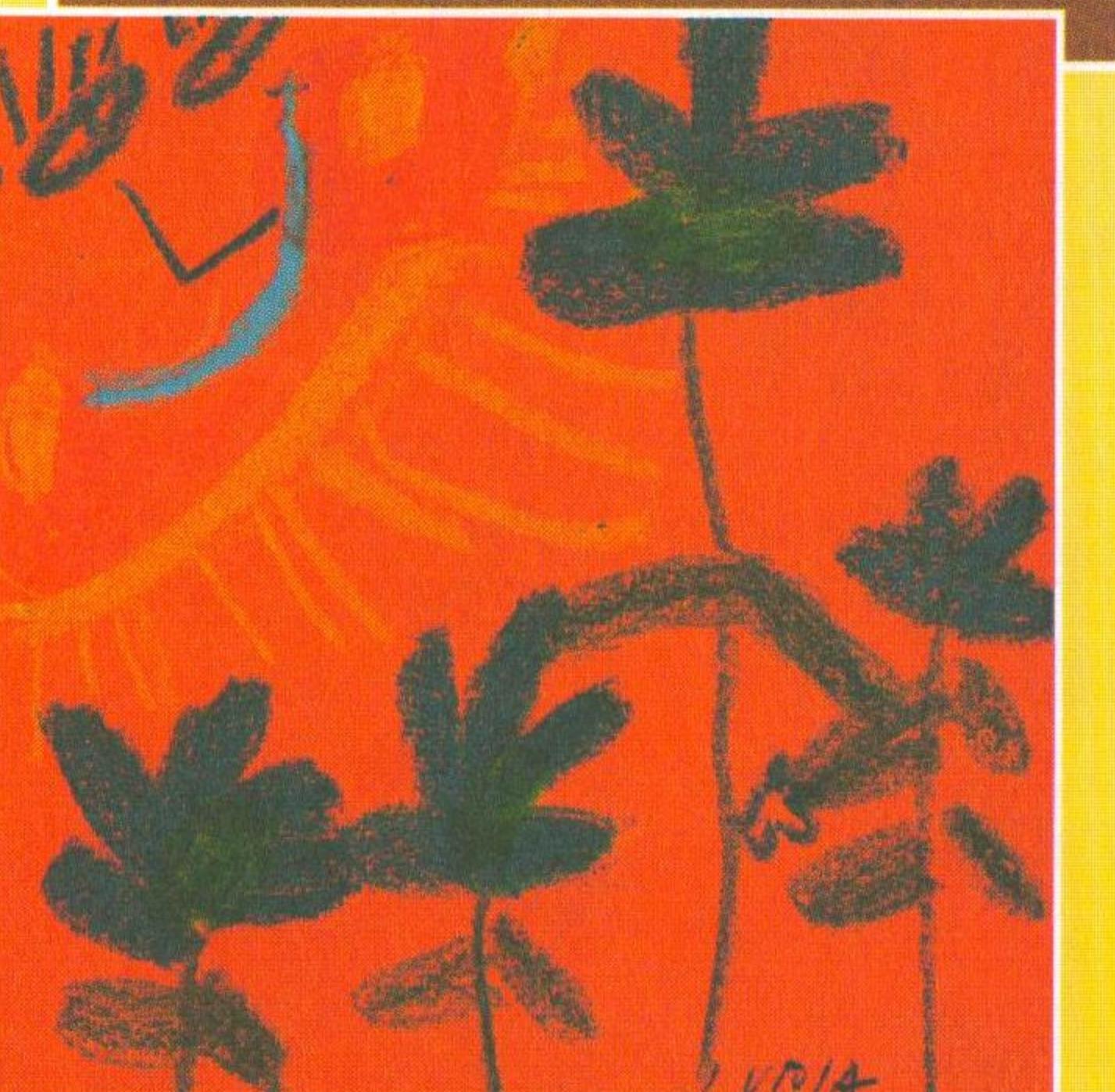
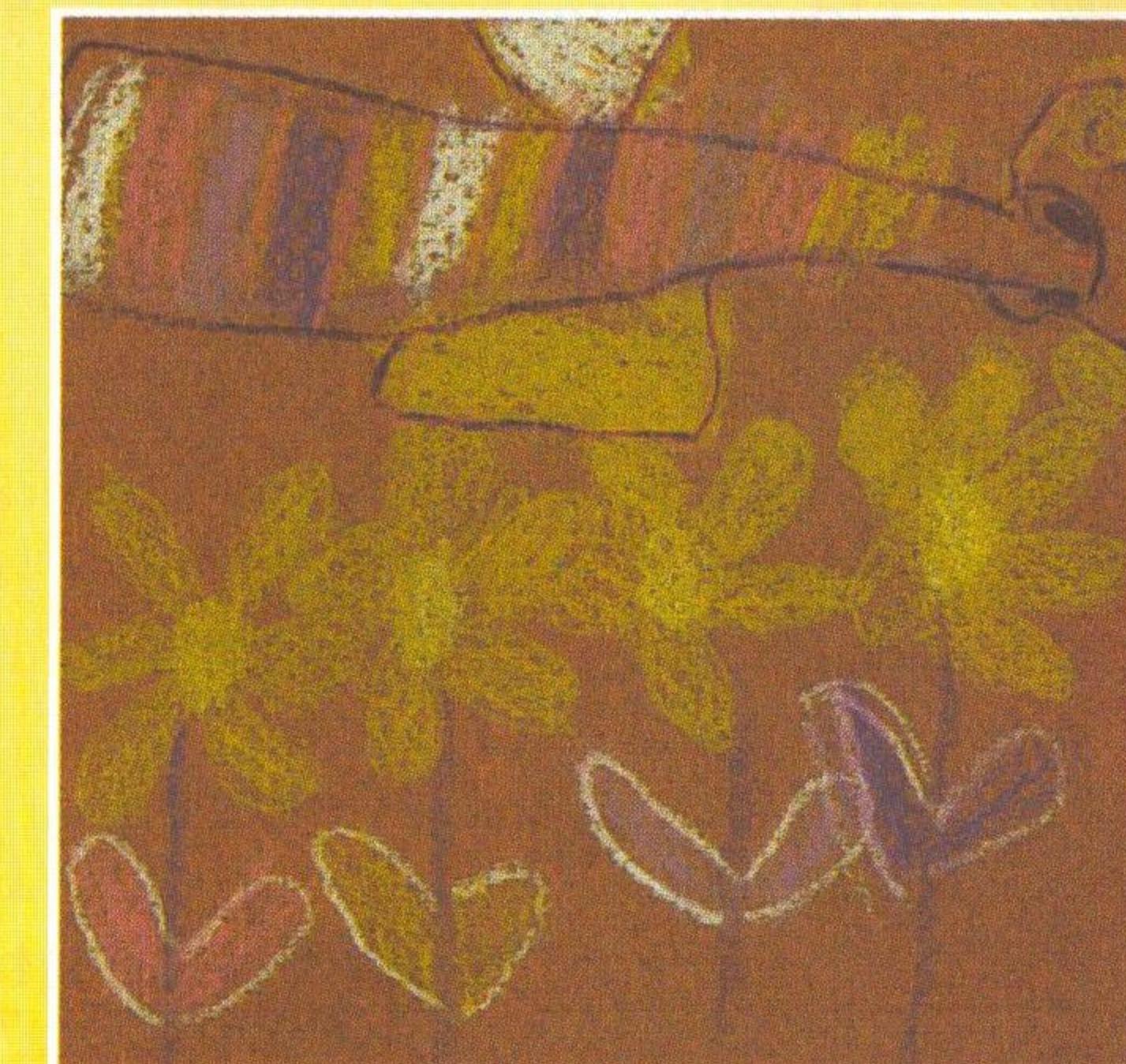
Podávanie patrí všetkým deťom, ktoré sa súťaže zúčastnili, ako aj ich rodičom a učiteľom, ktorí v nich pestujú lásku k poézii.

Osobitné podávanie patrí paní Clare Peck Schultzovej, ktorá súťaž iniciovala a prostredníctvom indických a japonských sponzorov finančne podporila vydanie zborníka Napni krídla, holubička moja.

Všetky dievčence sú ako ja

*Púpava – malé žlté kuriatko,
spinká v tráve ako bábätko.
Z neba jej kývajú obláčky
zelená trávička pozera na vtáčky.*

*Pletiem si veniec z púpavy,
môj brat mi s ním nič nespraví.*
STANISLAVA TEJBUSOVÁ

Dvostranu ilustrovali
deti z MŠ na Ožvol-
dikovej ul. v Bratislave.

Tik tak

III. ČASŤ

Na Okruhлом námestí stál cirkusový stan. Bol však prázdný. Iba po zábradlí sa prechádzal akýsi smiešny chlapík, vyobliekaný ako šašo. Bol to povrazolec Hugo Tréma. Nudil sa... Predstavenie sa nekonalo, pretože obecenstvo neprišlo. Nenašlo si čas. Hugo Tréma a Tik Tak si však našli čas na to, aby sa stali kamarátmi. Rovnako to bolo i v Sále slávok. Spevák Pavol Nôtil bol v nej úplne sám. Aby Tik Tak smutného speváka rozveselil, dal mu počítavať hodinky, čo mal zavesené na krku. Spevákovi sa ich tikot, ktorý sa podobal tikotu srdca, tak zapáčil, že na ne hneď zložil novú pesničku.

Predvčerom vyšiel Tik Tak na vyhliadkovú vežu. Týčila sa nad mestom ako ihla zapichnutá do vŕška. „Odstúp, nech sa aj iní pozrú!“ zavrácal na chlapca zriadenec, ktorý predával vstupenky na vežu. Jeho správanie nebolo na mieste, pretože okrem Tik Taka na veži neboli nik. Odrazu sa zriadencovi zaleskli oči.

„Čo to máš na krku?“

„Šnúrku.“

„Vidím. Ale na nej sú hodinky. A krásne hodinky! Môj milý, to sú krásne hodinky, to je kus!“

„Páčia sa ti?“ opýtal sa Tik Tak zo zdvorilosti a ustúpil o krok dozadu.

„Odkial ich máš?“ oboril sa naňho zriadenec.

„Sú moje!“

„Ale odkedy? Nepotiahol si ich náhodou? Há? Som Tóno Maska. Tak čo, stratil si reč?“

Tik Tak sa pritisol na zábradlie. Pod ním bola nesmierne hlbka, domy vyzerali ako zápalkové škatuľky roztretené po zemi.

„Sú naozaj moje! Som Tik Tak!“ povedal chlapec. Maska sa zarehotal.

„Tik Tak? Podarené meno! Tak aby si vedel! Už od rána tå sledujem po meste... Nemáš náhodou príliš veľa času?“

„Mám. Prečo, ľudia tu v meste nemajú čas?“

„Nemajú!“ prisvedčil Tóno Maska a pokračoval: „Ale zato majú všeličo iné. Čudoval by si sa, čo všetko dnes ľudia nemajú.“

Tik Tak si vzdychol. Ten človek bol naozaj nepríjemný.

Ilustrovala
MARTINA MATLOVIČOVÁ

Opäť poškuľoval po hodinkách. Tik Tak nevedel, čo robiť.

„A tam dole, to je čo?“ vyhľko z neho.

„Kde?“ opýtal sa Maska bez záujmu.

„Tam, na konci parku,“ ukazoval Tik Tak prstom.

Maska ho pustil, vzal si ďalekohľad a zamieril ho smerom, kam chlapec ukazoval. Kým zaostroval, Tik Tak skočil k východu a už bol na schodoch! Buch-buch-buch, duneли mu schody pod nohami. BUCH-BUCH-BUCH!!! Ozývalo sa za ním. Tóno Maska dupal ako slon.

„No počkaj, ty fagan! Ty zloduj! Ty chuligán!“ kričal za

ním zriadenec veže, keď už bol na cestičke v parku.

Tik Tak sa ani neobzrel. Srdce mu búchalo ako zvon a zdalo sa, že i jeho hodinky bijú rýchlejšie.

Tik-tik-tik-tik-tik-tik!

Chlapec prebehol park a obzeral sa, či Maska nejde za ním. Stmievalo sa a v domoch sa už začínalo svietiť. Na konci parku bol neuveriteľne malý domček. Vo dverách stála babka. Tik Tak si vydýhol. Odrazu mal pocit, že sa už nemusí báť.

„Babka, ty bývaš v tomto domčeku? Díval som sa naň z vyhliadkovej veže. Vyzeral ako zápalková škatuľka.“

„Ved preto ho tu nechali,“ prikývala babka, „je to najmenší dom v celom meste. Na šírku má len dva a pol kroka a na dĺžku o krok viac.“

Babka pozvala chlapca ďalej:

„Sadni si, s voľačím mi pomôžeš.“

Vybrala zo zásuvky obálku. Boli v nej telegramy.

„Na, čítaj!“ poprosila.

Tik Tak začal:

„DRAHA BABICKA, VSETKO NAJLEPSIE K NARODENINAM, NEMOZEM PRIST, NEMAM CAS, FILIP... DRAHA BABICKA, VSETKO NAJLEPSIE K NARODENINAM, NEMOZEM PRIST, NEMAM CAS, KLARA... DRAHA BABICKA... Všetky sú rovnake?“

„Prečo by neboli? Sú predsa od mojich vnukov.“

Tik Tak si prezeral telegramy.

„Kolko ich je?“

„Dvanásť alebo trinásť. Počítam, počítam a vždy sa pomýlim.“

Tik Tak sa ticho spýtal:

„A nie je to jedno?“ Bolo mu ľútio babky v najmenšom dome v meste. Ale tá odrazu ožila a odpovedala mu:

„Pravdaže, to nie je jedno! Keby ich bolo dvanásť, to by znamenalo, že jeden môj vnúčik by mal čas a prišiel by mi zablahoželať osobne.“

Tik Tak bol zvedavý:

„Kolko sviečok budeš mať na torte?“

„Sedemdesaťsedem... Spočítaj mi tie telegramy, dob re?“

Počítam, počítam, sa vždy Pomýlim.

Chlapec sa pomrivil na stoličke, položil telegramy na stôl a začal ich prepočítavať:

JEDEN, DVA, TRI, ŠTYRI, PÄT, ŠEST, SEDEM, OSEM, DEVÄT, DESAŤ, JEDENAST, DVANÁST...!“

„Dvanásť!“ potešila sa babka. „Teda príde, aspoň jeden príde! Dakujem ti!“ pohladila babka Tika Taka po hlave a siahla rukou do kvetovanej zásterky.

„Nechceš jablčko?“

„Dakujem! Niečo ti vypadlo zo zásterky! TRINÁSTY TELEGRAM!“

Babka ostala stáť s otvorenými ústami a dívala sa na papierik, čo ležal na zemi. Tik Tak ho pomaly zdvihol a vložil babke do rúk. Ani sa naň nepozrela. Bez slova ho schovala v zástreke.

„Chod domov, chlapče... Chod, aby ťa nečakali.“

(Koniec tretej časti.)

Zima je, zima je, kto nám nôžky zohreje?

Deti a vtáčky

Janko spieva, výska si,
rád je, že sneh padá.
Magdalénka tancuje,
sniežiku je rada.

Ale vtáčky na kríčku
inú hudú pesničku.
Akú? Takú:
„Smutno nám je, zima je,
kto nám nôžky zohreje?“

Vrabček

Už je zima, už je mráz,
čím-čím, čo mi, Janko, dás?
„Nasypem ti zrnká drobné
a zaraz ti bude dobre.
Pri srdci ťa bude hriať
to, že ťa má niekto rád.“

Havran

Zima prišla, to je bieda
nik nám kúsok jedla nedá.
Krá-krá, krákam celé dni,
či vieš, kto som? Uhádni!
Hlad mám, veru, poriadny.

Medved'

V zime medved' spí,
sladké sníčky sní,
chr, chr, chr,
sníva sladko o mede
ako všetky medvede.
Chr, chr, chr...

ŠALIANSKY MAŤKO

Tento chlapec, to som ja, Šalianský Maťko. Maťko preto, že ma tak volajú a Šalianský preto, že som sa narodil v Šali. Súťaž v prednese slovenskej povesti nazvali podľa mňa Šalianský Maťko J. C. Hronského.

26. 2. 1999 táto celonárodná súťaž vstúpi do svojho 6. ročníka. Milí rodičia a pedagógovia, obraciame sa na Vás s prosbou, aby ste vytvorili deľom priestor na rozvoj ich

strom zasad' svoj strom zasad' svoj strom

Už vieme, ako príjemne sa cítim, keď nám nad hlavou šumí hora a trilkujú vtáky.
Alebo pri tichom jazere na rybačke.
Aby sme aj v mestách a mestečkach častejšie mohli počúvať vtáči spev, aby vtáky mali kde hniezdiť a vysiedieť potomstvo, pozývame všetky nezábudníkové deti do neobvyčajnej súťaže

ZASAD' SVOJ STROM

Túto zaujímavú akciu pre triedne kolektívy organizuje vydavateľstvo pre deti BUVIK spolu s Prvou stavebnou sporiteľňou, a.s. Zapojiť sa do nej môžu triedne kolektívy od prvákov po maturantov, ktoré spolu so svojím triednym učiteľom zasadia stromček, poslú nám do redakcie triednu fotografiu z tejto akcie a popíšu nám druh stromu a čo o ňom vedia. Privítame aj kresby alebo iné výtvarné dielka na danú tému.

Akciu ZASAD' SVOJ STROM by sme spolu s vami, milí školáci, radi organizovali každý rok. Vyhodnotíme ju vždy na Deň Zeme, 22. apríla. Vyžrebueme až 15 triednych kolektívov, na ktoré čakajú pekné odmeny.

Výsledky súťaže uverejníme v Učitelských novinách.

A teraz – pssst!
Už počujeme, milí priatelia,
ako vám vtáčiky spievajú
svoju pieseň vdaky.

Vydavateľstvo BUVIK, P.O. BOX 18, 814 99 Bratislava 1

Telefón 07/381 41 62

Slniečk ☼
umelecký mesačník pre žiakov 1.–5. ročníka ZŠ.
Zástupkyňa šéfredaktora
Lubica Kepštová
Grafická a výtvarná úprava
Viera Fabianová
Jazyková redakcia **Ján Kačala**

Vydáva Národné literárne centrum,
Nám. SNP 12, 810 00 Bratislava.

Adresa redakcie: P.O. BOX 307,
810 00 Bratislava.

tvorivých schopností a pomohli im nadávať kontakty a blízke vzťahy s tvorbou J. C. Hronského.

Hlavným organizátorom súťaže je MO MS Šaľa, redakcia časopisu Slniečko v spolupráci s Maticou slovenskou v Martine a v Bratislave, Ministerstvo kultúry SR, Ministerstvo školstva SR, Národné osvetové centrum, mesto Šaľa – MÚ Šaľa a OÚ Šaľa v spolupráci s okresnými a krajskými odbormi školstva, MO MS na Slovensku a Domami Matice slovenskej na Slovensku, Demokratická únia zien a Neografia Martin.

Súťaže v prednese slovenskej povesti od ľubovoľného autora sa môžu zúčastiť žiaci 2.-5. ročníka ZŠ v dvoch kategóriách:

- I. kategória – žiaci 2.–3. ročníka ZŠ
- II. kategória – žiaci 4.–5. ročníka ZŠ

Každý žiak súťaží s jednou slovenskou povestou v rozsahu max. 6 minút. Text prednášanej povesti odovzdá pred súťažou porote.

Základné, školské kolá sa uskutočnia do 18. 12. 1998.

Okresné kolá sa uskutočnia do 22. 1. 1999.

Krajské kolá sa uskutočnia do 29. 1. 1999.

Víťazi z každej kategórie postupujú do okresného kola, víťazi okresného kola postupujú do krajského kola a víťazi z krajského kola z každej kategórie postupujú do celonárodného kola.

Školské, okresné a krajské kolá organizujú a zabezpečujú ZŠ v spolupráci s MO MS, s Domami MS a okresnými a krajskými odbormi školstva. Mená víťazov oboch kategórií z krajského kola potvrdí Krajský odbor školstva s prihláškou do celonárodného kola do 5. 2. 1999 na adresu: MUDr. Svetozár Hikel, MO MS Šaľa, Murgašova ul. č. 44, 927 00 Šaľa. Informácie podá MO MS Šaľa – t. č.: 0706/5449 po 20.00 hod.

0706/770 6441-4
770 22 32-3 do 15.00 hod.

stredisko PNS v sídlach okresov a regionálne stredisko PNS (Bratislava, Trnava, Nitra, B. Bystrica, Žilina, Košice, Poprad). Objednávky do zahraničia vybavuje PNS, a. s., Záhradnícka 151, 820 05 Bratislava.

Vychádza každý mesiac okrem júla a augusta. Cena jedného výťačku je 10 Sk, ročné predplatné je 100 Sk. Nevyžiadané rukopisy redakcia nevracia.

Obálku nakreslil Vladimír MACHAJ

Poviem ti O PEKNEJ KNIŽKE...

Jedného dňa sa slávny český maliar a spisovateľ Karel Čapek zadíval na svojho psíka a povedal: "Dášenka, napíšem o tebe knižku. Bude pre deti i pre veľkých, aby všetci videli, že každý živý tvor si zaslhuje našu pozornosť a že sa máme k nemu pekne správať a nemáme ho ťahať za uši a ani inakšie ho trápiť. Vieš, Dášenka, ja si myslím, že keď sa my ľudia budeme lepšie správať k psíkom, budeme sa lepšie správať aj jeden k druhému." Tak sa Dášenka preslávila. Jej fotografie a obrázky sa rozleteli do celého sveta. Keď vylústíš našu doplňovačku, dozvieš sa, ktoré vydavateľstvo vydalo túto krásnu knižku u nás. A ak nám to oznámiš na korešpondenčnom lístku, môžeš byť aj jedným z troch šťastlivcov, ktorí ju budú vlastniť.

DOPLŇOVÁČKA

1						
2						
3						
4						
5						

1. Je krotký ako...
 2. Vyprášíť niekomu...
 3. Hladný, ako...
 4. Byť niekomu naobrej...
 5. Akoby mu vypadol z ...

DAŠENKA alebo život šteniatka

Pre deti napísal, nakreslil, vyfotografoval a prežil
KAREL ČAPEK